
Vinko Vodopivec

RETIJSKI NAPISI MAGRÈ

Ključne besede: Magrè, Reti, Ertuščani, Veneti, Slovenščina

Key words: Magrè, Rhaeti, Etruscans, Veneti, Slovene

Abstract

Magrè Rhaetic Inscriptions

Inscriptions, catalogued under the common name Magrè, were found in the northern part of the province of Veneto, and the southern part of Trentino Dolomites, Italy. They have characteristic Rhaetic script with some exceptions; the letters are not as uniform as in old Venetic inscriptions. All 24 inscriptions are on deer horns except the last, which is on a section of a lead cane. Slovenian academician Matej Bor already deciphered a considerable number of these inscriptions. To his work I add my own division of the continuous texts, the translation, and the glossary. The inscriptions have different contents, but they are mostly concerned with hunting, either as amulets or instructions for the hunter. The inscriptions are short, therefore the possibility for variations is considerable, for this reason I always include M. Bor's understanding of a particular inscription. Some inscriptions are understood on first sight, and some only in comparison with other, similar inscriptions, therefore the most appropriate decipherment depends on each inscription separately. As was already determined by M. Bor, these inscriptions are understood with the help of the Slovenian language, which, with its many dialects and ancient terminology has demonstrated itself as a suitable tool for deciphering and understanding also this group of Rhaetic inscriptions.

Napisi Magrè (MA)

Retijske napise Magrè so našli na več mestih:

št. 4 na nem mestu blizu Borga – Pergine, Montesei di Serso,

št. 5 na nem mestu blizu Schia – Magrè,

št. 6 na nem mestu blizu Asiaga – Val d'Astico,

št. 7 na nem mestu blizu Padove – Padua,

št. 8 na treh mestih blizu Verone – Lavagno, Cađei Cavri in Castelrotto,

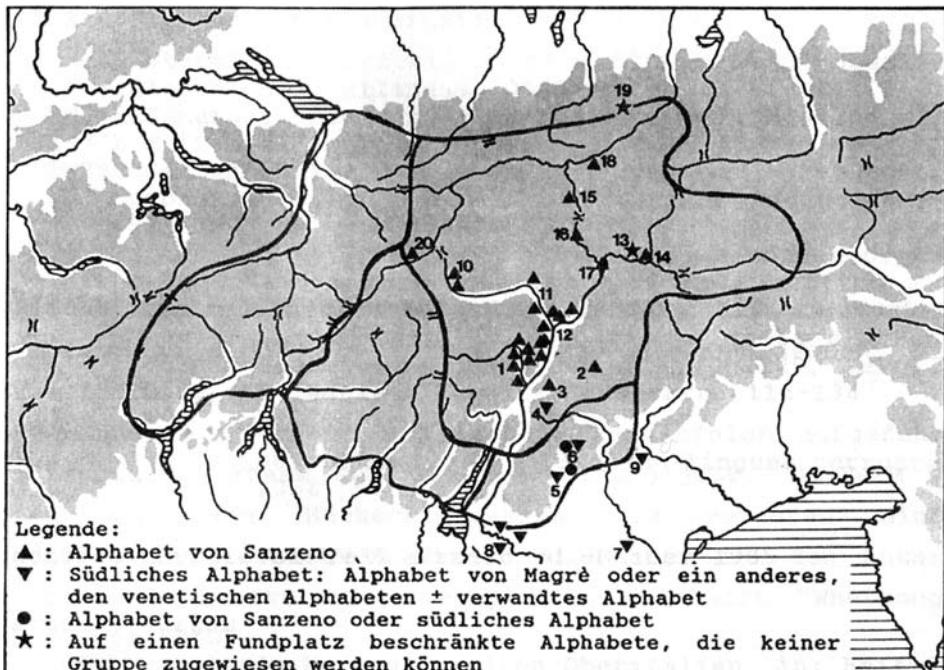
št. 9 na nem mestu blizu Ásola – Castelciés.

Vse najdbe so v severnem delu pokrajine Veneto v južnih Trentinskih Dolomitih.

Napisi, prečrkovanja, delitve in prevodi

Po vrstah si sledi:

- Prečrkovanje strokovnjakov v variantah, pri dostopnih slikah pa tudi stiliziran prepis.
- Pri napisih, ki jih je obdelal M. Bor, sledijo njegova razumevanja [3].
- Moje prečrkovanje in delitev na besede.
- Moj dobesedni prevod v slovenščino in v angleščino, ki mu po potrebi sledi prosti prevod v slovenščino in v angleščino.

Slika 1: Retijski napis, Napis Magrè so označeni s števili 4, 5, 6, 7, 8 in 9 [1].

Zaradi čim boljše primerjave so prevodi urejeni tako, da v dobesednem prevodu posamezni besedi po vrstnem redu ustreza tudi ena beseda, tako v slovenskem kot v angleškem prevodu.

Včasih dobeseden prevod ni dovolj razumljiv, zato podajam še prosti prevod, ki v sedanjem slovenskem in v angleškem jeziku lepše in razumljiveje opiše davno napisano vsebino.

V retijskih napisih se pri prečrkovanju strokovnjakov pojavlja dvojica r²\p, kar pomeni, da je možno brati tako R kot P. Vsako prečrkovanje, branje in razumevanje ima določeno stopnjo zanesljivosti in prav iz večje zanesljivosti razumevanja sledi tudi boljša odločitev o pravilni glasovni izbiri pri taki dvojici.

Napisi berljivi v obratni smeri so označeni: Nazaj/Backwards, pisani so poševno, besede pa so obrazložene v glosarjih.

Kratice pri glosárjih/Abbreviations in glossary;

SK Slovensko knjižno Literary Slovenian

SN Slovensko narečno Dialectal Slovenian

HK Hrvaško knjižno Literary Croatian

PL Pleteršnikov slovar Pleteršnik's dictionary

Kratice pri glosárjih /Abbreviations in glossary

okr okrajšava abbreviation

preg preglas mutation

prem premet toss

sin sopomenka synonym

MA-1 (PID 221, IR 6) AU **ΛΜΛ1ΗΗΣΜΜΛΧΙ** slika [2] jelenov rog
 lit²amnehelanu ali p\rit²amnehelanu ali pit²amnehel
 anu

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 68

RITAMNE H ELANU

Lovcu na jelena.

Moj prevod

RITA MNE H ELANU Bliža me k jelenu. Approach me to deer.

Črka p in r sta možni pri prečrkovanju istega znaka, kar je označeno: p\r ali r\p.

Nazaj/Backwards

UNA LEHEN MATI R Ena legla mati res. One lie mother really.

Moj glosár

RITA	rita, tik za ritjo, bliža – SN, SK	approach
MNE	mne, mene – SN, SK	me
H	h, k – SK	to
ELANU	jelanu, jelenu – preg, SN, SK	deer
UNA	una, ena – preg, SN, SK	one
LEHEN	legel – preg, SK	lie
MATI	mati – SK	mother
R	res – okr, SK	really

MA-2 (PID 222, IR 7) MNA I.G. 58811 **ΡΙΧΑΜΜΦΓΚΛ** slika [2] jelenov rog
 varianta **ΜΦΓΚΛ**
 r²\pit²anmelka ali pit²anmelka

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 68 Bor dodaja I kjer ga ni.

RITANIM VLKA Lovečim volka.

Po podrobнем ogledu slike sem ugotovil, da je črka E verjetneje V, saj spodnja črtica ne spada k črki in takega razmaka pri črki E še nisem zasledil pri retijskih napisih.

Moj prevod

RITAN MELKA	Lovim volka.	J hunt wolf.
Različica/Variant	PITAN MELKA	Pitan mleka. Stuff (of) milk.
Različica/Variant	RITAN M VLKA	Lovi mi volka. Hunt you wolf.

Moj glosár

RITAN	ritan, ritam, lovim – preg, sin, SN, SN, SK	I hunt
MELKA	melka, velka, volka – preg, SK	wolf
PITAN	pitan – SK	stuff
MELKA	mleka – prem, SK	wolf
M	m, mi – okr, SN, SK	(to) me
VLKA	vlka, volka – okr, SN, SK	wolf

MA-3 (PID 230, IR 7) AU	?	jelenov rog	
	xxxxxsx[?]	Napis nečitljiv	
MA-4 (PID 223) AU	EILVKE	slika [2]	jelenov rog
	?]eiluke[?		
	-- EILU KE--	?jed tja?	?meal there?

Napis je viden le v sredini, vendar je ta del dovolj dobro razumljiv.

Moj glosár

EILU	eilu, ielu, jed – prem, SN, SN, SK	meal
KE	ke, tja – SN, SK	there

MA-5 (PID 224) MNA I.G. 58813 ΡΙΧΙΣΙΚΛΑΜΙΒΑ slika [2] jelenov rog
ali ΚΛΑΜΙΒΑ
r²\pit²ieikuniisu ali pit²ieikuniisu

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 68
RITIEM U TINU Bor več črk bere drugače.
Lovečim v močvirju

Moj prevod

PITIE I KU NI ISU Različica/ <i>Variant</i>	Pijte je ko ni jedi.	Drink is when isn't meal.
RITIEI KUNII SU Različica/ <i>Variant</i>	Lovili kuno so.	Hunted marten were.
PITIEI KUŠI SU	Pitje kušali so.	Drinking they tested.

Moj glosár

PITIE	pitje – SK	drink
I	i, je – SN, SK	is
KU	ku, ko – SN, SK	when
NI	ni – SK	isn't
ISU	isu, ist, jest, jedi – SN, SK	meal
RITIEI	ritiei, loviti – sin, SN, SK	hunt
KUNII	kuni, kuno – SN, SK	marten
SU	su, so – SN, SK	they are
KUŠI	kuši, kušali, poskušali – okr. SN, SK	tested

MA-6 (PID 225) MNA I.G. 58812 **SIΛΛΙΔΧVΜΙΧΣΜΗΙΧΙ** slika [2] jelenov rog
r²\pit²iemet¹inu/t¹riahis al pit²iemet¹inu/t¹riahis

PITIE METINU TRIAH IS	Pitje metino traja jed.	Drink peppermints lasting meal.
Pitje metinega (čaja) daljša jed.	Drink of peppermints (tea) lasting meal.	
Različici/ <i>Variants</i>	Pitje medice traja jed.	Drink (of) mead lasting meal.
RITIEM ETINU TRIAH IS	Lov edino vzdržuje jed	Hunt solely lasting meal.
RITIE M ETINU TRIAH IS	Lovec mi edino ostane isti.	Hunter me solely stay (the) same.

Moj glosár

PITIE	pitje – SK	drink
METINU	metinu, metino – SN, SK čaj	of peppermints
TRIAH	traja, podaljšuje, vzdržuje – prem, SK	lasting
IS	is, ist, jed – SN, SK	meal
METINU	medinu, medica – preg, SN, SK	of mead
RITIEM	ritanje, lov – sin, SN, SK	hunt
ETINU	edinu, edino – preg, SN, SK	solely
RITIE	ritar, lovec – sin, SN, SK	hunter
M	m, mi – okr, SN, SK	to me

MA-7 (PID 226) AU	?	jelenov rog
	?]emanis[?	Možnih je več inačic.
(I)E MAN IS(T)	Je meni isti.	Is (to) me (the) same.
Nazaj/Backwards	T SI NA MEI	Tu si na meji. Here (you) are on border.

Moj glosár

IE	je – SK	is
MAN	man, men, meni – preg, SN, SK	to me
IST	ist, isti – okr, SK	the same
T	t, tu – SN, SK	here
SI	si – SK	you are
NA	na – SK	on
MEI	mej, meji – SN, SK	border

MA-8 (PID 227) MNA I.G. 58808	DEIXEM AIBIMAYE	slika [2]	jelenov rog
	reit ² emu.iusinaxe		

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 66, kjer podaja tudi sliko

REITEMU IUSI NAGE Lovečemu preganja kače.

Moj prevod kot različica

REITE MUI U SINA GE Lovec moj u sina gre. Hunter my in son go.
Sin moj postaja lovec kot jaz. Son my become hunter like me.

Moj glosár

REITE	ritar, lovec – sin, SN, SK	hunter
MUI	mui, moj – SN, SK	my
U	u, v – SK	in
SINA	sina – SK	son
GE	ge, gre – okr, SK, 5 x tudi v Venetskih napisih [4]	go

MA-9 (PID 228) MNA I.G. 58810 **ΡΙΧΑΤΗΜΜΑΙΣΒΙΜΛΚ** slika [2] jelenov rog
r²\pit¹ alelemaiszinake ali pit¹ alelemaiszinake

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 62, kjer podaja tudi sliko

RITAL ELE MAI S ZINAKE Loveč jelena imej ta znak.

Moj prevod

RITAL ELE MAI S ZINAKE Loveč jelena imej si zanko! Hunting deer have you snare!
Loveč jelena moraš imeti zanko. Hunting deer you have to
have snare.

Moj glosár

RITAL	ritar, lovec, loveč – sin, SN, SK	hunting
ELE	jelena – okr, SK	deer
MAI	maj, mej, imej – preg, SN, SK	have
S	s, si – SN, SK	you
ZINAKE	zinake, zanka – prem, SK	snare

MA-10 (PID 229, IR 9) MNA I.G. 58809 **ΡΙΒΙΚΚΕΡΠΙΝΑΚ** jelenov rog
r²\pisiekerr²\pinake ali pisiekerpinake

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 63, s sliko Bor dve črki bere drugače

RISI V KED RINA KE Ris v brlog rine ke.

Moj prevod

RIS IE KER PINA KE Ris je ker piha tam. Lynks is while snarl there.

Moj glosár

RIS	ris – SK	lynks
IE	je – SK	is
KER	ker – SK	while
PINA	pina, piha – preg, SK	snarl
KE	ke, tja, tam – SN, SK	there

MA-11 (PID 231) MNA I.G. 58816 **ΡΧΑΦΛΑΧΙΜΛΥ** slika [2] jelenov rog
?xs]t²uvat²inax²

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 64

S TU VATI NAGE S tem urečeš kače.

Moj prevod

S TU VATI NAGE S tem lovi kače! With this catch snakes.

Moj glosár

S	s, z – SK	with
TU	tu, tem – SK, SN	this
VATI	hvatati, loviti – okr, HR, SN, SK	catch
NAGE	kače, st.ind. nagas=kača, gož=golž=nag	snakes

MA-12 (PID 232) AU	¶ХΛΛ¶¶ФД est'ualeaqir.[?]	slika [2]	jelenov rog
E S TUA LEA BIR(A)	Je sedaj twoja lej bira.	Is now yours see gathering.	
	Glej sedaj je twoja bira.	You see now is yours gathering.	

Moj glosár

E	e, je – SN, SK	is
S	sedaj – okr, SK	now
TUA	tua, twoja – okr, SN, SK	yours
LEA	lea, lej, glej – preg, SN, SK	see
BIRA	bira, bera – SN, SK	gathering

MA-13 (PID 233) MNA I.G. 58815	¶ЛМКЛ¶¶ХЛВХСИ¶	slika [2]	jelenov rog
	es.st ² uat ² el.r ² \pakinua	ali	es.st ² uat ² el.pakinua

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 68 Bor ima tri drugačna branja črk.

E S(E) S TU ATELL A GINU In se s to otel pred poginom.

Moj prevod

ES I S TU ATEL R AKINUA	Se je s tem otel res pogina He was with this save really (of) ruin.
-------------------------	--

Moj glosár

ES	se– prem, SK	he
I	je – okr, SK	is
S	s, z – SK	with
TU	tu, tem – SK, SN	this
ATEL	atel, otel – preg, SN, SK	save
R	res – okr, SK	really
AKINUA	ukinitve, pogina – preg, sin, SK	ruin

MA-14 (PID 234, IR 10) AU	¶СИММ¶¶МАД	slika [2]	jelenov rog
ESI UM NI NUŠUR	esiум.nинуšур	ali	esiум.nинуšур

ESI UM NI NUŠUR Si um ne bedak. (You) are intelligent not ass.

Različica/*Variant*

ESI UMLNI NUŠUR	Si umni nosan. Imaš dober nos.	(You) are intelligent keen-scented. You are the keen-scented.
-----------------	-----------------------------------	--

A Ambrozic [5]:

ESI UMLNI NUŠUR Si umni nosač. (You) are intelligent carrier.

Nazaj/*Backwards*

RUŠU NIN MUI SE Rušil ni moj se. Wreck not my was.

Moj glosár

ESI	esi, si – SN, SK	you are
UM	um – SK	intelligent
NI	ni, ne – SN, SK	not
NUŠUR	nus, nusur, nosljač, zguba, bedak – sin, SK	fool, ass
UMNI	umni – SK	intelligent
NUŠUR	nosan, imeti dober nos – sin, SK	to be keen-scented
RUŠU	rušu, rušil – okr, SN, SK	wreck
NIN	ni – SK	not
MUI	muj, moj – preg, SN, SK	my
SE	se – SK	se je was

MA-15 (PID 235) AU	?	jelenov rog
?]šu	ali	uš
ŠU	Šel.	Went.

Možno je več različic.

Moj glosár

ŠU	šu, šel – SN, SK	went
----	------------------	------

MA-16 (PID 236) MNA I.G. 58819	FAŘXFOŘA	jelenov rog
	val.t ² eřnu	
	znak ♦ sicer lahko pomeni B lahko pa bi bil tudi	
	O ali P.	

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 64, na strani 65 pa podaja sliko

VALTE ONU Valite ovna.

Moj prevod

VALTE ONU Valite tisto. Roll that.

A Ambrozic [5]:

VAL T EBNU Val te jebnu. Wave you fuck.

Moj glosár

VALTE	valite, valite – okr, SN, SK	roll
ONU	onu, ono – SN, SK	that

Ambrozicev glosar

VAL	val – SK	wave
T	t, te – okr, SN, SK	you
EBNU	jebnu – okr, vulgarno, SK	fuck

MA-17 (PID 237) AU	K <small>Λ</small> <small>Γ</small> <small>Φ</small> <small>Φ</small> <small>Φ</small> <small>Φ</small> <small>Λ</small> <small>Μ</small> <small>Χ</small> <small>Ι</small> <small>Κ</small> <small>Ι</small> <small>Μ</small> <small>Β</small> <small>Β</small> <small>Σ</small> <small>Β</small>	slika [2] jelenov rog
	klevieva.l.t ² ikinuasua	
KLEVIEVAL TI KI NUA SUA	Klevetal ti ki nova sva.	Calumny us that new are.
	Klevetal je naju ki sva nova.	He columny us who are new.

Različica/Variant

KLE VIEVAL	Tu videvali	Here seeing.
------------	-------------	--------------

Moj glosár

KLEVIEVAL	klevetal – preg, SK	calumny
KLE	kle, tu – SN; SK	here
VIEVAL	videval – okr, SK	seeing
TI	ti, tiste, nas – sin, SK, SK	us
KI	ki – SK	that, who
NUA	nua, nova – SN,SK	new
SUA	sua, sva – SN, SK	are

MA-18 (PID 238) MNA I.G. 58814 ΛΜΙΣΛΣΞΛΜΚ	knusesusinu	slika [2]	jelenov rog
---	-------------	-----------	-------------

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 67

KNL SES U SILU	Naj bi kanil ta v sili. Naj bi ta pomagal v sili.
----------------	--

Bor ima dve različni prečrkovanji L namesto U in namesto N.

Moj prevod

K NUSe SU SINU	Kar nosili so sinu.	That carried to son.
----------------	---------------------	----------------------

Moj glosár

K	k, kar – okr, SN, SK	that
NUSe	nuse, nose, nositi – SN, SK	carry
SU	su, so – SN, SK	were
SINU	sinu – SK	to son

MA-19 (PID 239) MNA I.G. 58814 ΛΜΙΨΙΧΛΦΞΧΣΛΤ	last ² eƿu t ¹ iχinu	slika [2]	jelenov rog
--	--	-----------	-------------

Napis je obdelal Matej Bor [3] str. 69 dve črki bere drugače

LASTE VU TIHINU	Počasi v tišini
-----------------	-----------------

Moj prevod

LAS TEBU TI GINU	Last tebi, ti gineš.	Property (to) you, you pine.
LAS TEBU TI GINU	Laso tebi, ti gineš.	Lasso (to) you, you pine.

Različica/Variant

LAS T EBU TI GINU	Laso te jebu ti gineš.	Lasso you fuck you pine.
-------------------	------------------------	--------------------------

Moj glosár

LAS	last – okr, SK	property
LAS	laso, las, vrv – okr, SK	lasso
TEBU	tebu, tebi – preg, SN, SK	to you
T	te – okr, SN, SK	you
EBU	jebu – okr SN, vulgarno	fuck
TI	ti – SK	you
GINU	ginu, giniti – SN, SK v venetskih napisih uginu [4]	pine

MA-20 (PID 240) AU	?	jelenov rog
?]ixinatviχa	ali	?xxxxxx] iχa
I GINA TVIGA	Je ginevanje tvoje.	Is pine yours.

A Ambrozic [5]:

IG I NA TVIGA	Če tudi na tvoje.	If also on yours.
---------------	-------------------	-------------------

Moj glosár

I	i, je – SN, SK	is
GINA	gina, ginevanje – SN, SK	pine
TVIGA	tviga, tvoje – SN, SK	yours
IG	ik, če – SN, SK	if
I	i, tudi – SN, SK	also
NA	na – SK	on

MA-21 (PID 241) AU	?	del jelenovega rogu
aχt[?]		AGT-- Preveč možnih inačic.

MA-22 (PID 242) AU	?	jelenov rog
at ² v[?]		ATV-- Preveč možnih inačic.

MA-23 (PID 243, IR 11) MNA I.G. 58817	ΛΞΧΙΒΛ / ΞΕΧΕΛΛΕ	slika [2] jelenov rog
	X	je lahko D ali Z
		Ustisu/zezeve

USTI SU ZEZEVE Usta so zezava. Mouths are teasing.

Različica/*Variant*

USTI SU DEDEVE	Usta so dedova.	Mouth is (of) grandfather.
----------------	-----------------	----------------------------

Nazaj/*Backwards*

E VEDE DU SIT SU	Je vedel da siti so.	He knows that fed are.
------------------	----------------------	------------------------

Moj glosár

USTI	usti, usta – SN, SK	mouth
SU	su, su, so – HR, SN, SK	are
ZEZEVE	zezava, zezati, zafrkavati – preg, PL, SN, SK	teasing
DEDEVE	dedove – preg, SK	(of) grandfather
E	e, je – SN, SK	is
VEDE	vede, vedel – SK	know
DU	da – preg, SK	that
SIT	sit, siti – SN, SK	fed

Moj glosár

ŠO šo, šel – SN, SK went

Glosár Mateja Bora [3] (navedene so le najpomembnejše obrazložitve)

RITAMNE	lovču, st.ind.rtis=napad, Rus. retτd=rvanje	hunter
H	na	on
ELANU	jelena	deer
RITANIM	lovečim, st.ind.rtis=napad, Rus.retτd=rvanje	hunting
VLKA	volka, stcsl. vъlka=volka	wolf
RITIEM	lovečim	hunting
U, V	v	in
TINU	močvirju, stcsl. in Rus. tina=močvirje	swamp
REITEMU	lovečemu	hunting
IUSI	preganja, Rus. jus=hitrec, jusitъ=vihrati	banish
NAGE	kače st.ind. nagas=kača, gož=golž, gol=nag	snake
RITAL	lovil	hunt
ELE	jelen	deer
MAI	imej, Hrv. imaj, mej slovensko narečno	you have
S	to	this
ZINAKE	znak, amulet, stcsl. znakъ, Let. zinat, obvestiti	amulet
RISI	risu	lynks
KED	brlog, keta=koča iz vej in ilovice	den
RINA	rine, Ukr. rinutu=sino teći	push
KE	ki	who
S	s, z	with
TU	to	this
VATI	ureči, stcsl. vetovati=govoriti, Hrv. vještica	bewitch
E	in	and

SE	se	oneself
ATELL	otel	save
A	pred	before
GINU	poginom, giniti	pine
VALTE	valite	roll
ONU	ovna, dvoglasnik o=ov	ram
KNL	knl, okrajšava, kanil	he aim at
SES	ses, Rus., ta	this
SILU	sili	necessity
LASTE	počasi, Pleteršnik lasti=zložnost	slowly
VU	v	in
THINU	tišini	silence

Moji prevodi se v dobrri meri oslanjajo na prevode M. Bora, včasih pa tudi precej odstopajo, saj sem praviloma podajal možnosti različnega razumevanja. Take različice lahko vzbude vtis, da je možno razumeti napise na povsem različne načine z različno vsebino, kar trde tudi nekateri strokovnjaki, ki zavračajo razumevanje na slovanskih osnovah. Dejstva so seveda povsem drugačna, saj le pokažejo širino slovanskega izrazoslovja, različna razumevanja pa so gledano v celoti tako povezana, da tega ni mogoče spregledati. Upoštevati je treba tudi, da nisem imel povsod slikovnega gradiva, zato sem v vseh teh primerih praviloma privzel prečrkovanja strokovnjakov, ki se delno razlikujejo od prečrkovanj M. Bora. Opazna razlika je tudi v glosárju, kjer sem se opiral predvsem na slovenska narečja, z upoštevanjem sosednjih slovanskih jezikov, medtem ko M. Bor išče podobnosti tudi v starocerkveni slovanščini in drugih slovanskih jezikih. Prav starocerkvena slovanščina je stranpot, saj premalo upošteva stare slovenske, makedonske, bolgarske in wendske izraze, popolnoma pa zanemarja naše najstarejše slovstvo, ki je podano v venetskih, retijskih frigijskih in drugih napisih.

Zaključek

Retijske napisе, ki jih označujejo s skupnim imenom Magrè, so našli na več mestih v severnem delu pokrajine Veneto in južnih Trentinskih Dolomitih. Imajo značilno retijsko pisavo, z nekaj posebnostmi, saj črke niso tako enovite kot pri starovenetski pisavi. Od 24 napisov jih je 23 na jelenjih rogovi, zadnji pa je na delu svinčene palice. Precejšen del napisov je obdelal že M. Bor in k njegovemu razumevanju podajam še svojo delitev zveznega teksta, prevod in glosár. Napisi imajo različno vsebino, vendar so v večjem delu namenjeni lovu, bodisi kot amuleti ali kot navodila uporabnikom. Napisi so kratki in je zato možnost razumevanja v različicah kar precejšnja, zato vedno podajam tudi razumevanje napisov, ki se razlikujejo od razumevanj M. Bora. Nekateri napisи so razumljivi na prvi pogled, nekateri pa še po primerjavi z drugimi podobnimi napisи. Kot je že Bor ugotovil, so napisи razumljivi v slovenskem jeziku. Slovenščina se je v širšem prostoru s svojimi bogatimi narečji in starodavnimi izraznimi oblikami ponovno pokazala kot ustrezno orodje za razumevanje tudi teh retijskih napisов.

Zahvala

Avtor se zahvaljuje A. Ambrozicu za osebno sporočilo.

Literatura

1. S Schumacher, *Die Rätischen Inschriften*, Geschichte und heutiger Stand der Forschung, 2., erweiterte Auflage, Archaeolingua, Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft, Sonderheft 121, Innsbruch **2004**, 58-61, 161-166, 249-251, 277, 295- 316, 338-340, 366-369.
2. <http://members.tripod.com/adolfozavaroni/> elektronska zbirka retijskih napisov z nekaterimi slikami / computer base of Rhaetian inscriptions with some pictures.
3. M Bor, Retijski napis, *Etruščani in Veneti, Drugi venetski zbornik*, Ivan Tomažič, Wien **1995**, 61-70.
4. V Vodopivec, Nabor venetskih napisov, delitev, prevod in slovar, *Zbornik 4. mednarodne konference Evropski staroselci*, Jutro, Ljubljana **2006**, 118 – 144.
5. A Ambrozic, osebno sporočilo, 2008

Povzetek

Retijske napis, ki jih označujejo s skupnim imenom Magrè, so našli na več mestih v severnem delu pokrajine Veneto v južnih Trentinskih Dolomitih. Imajo značilno retijsko pisavo z nekaj posebnostmi, saj črke niso tako enovite kot pri starovenetski pisavi. Od 24 napisov jih je 23 na jelenjih rogovih, zadnji pa je na delu svinčene palice. Precejen del napisov je obdelal že M. Bor in k njegovemu razumevanju podajam še svojo delitev zveznegra teksta, prevod in glosár. Napisi imajo različno vsebino, vendar so v večjem delu namenjeni lovu, bodisi kot amuleti ali kot navodila uporabnikom. Napisi so kratki in je zato možnost razumevanja v različicah kar precešnja, zato vedno podajam tudi od M. Bora različno razumevanje napisov. Nekateri napisi so razumljivi na prvi pogled, nekateri pa šele po primerjavi z drugimi podobnimi napisi, zato je verjetnost pravilnega razumevanja odvisna od posameznega napisa. Kot je že Bor ugotovil, so napisi razumljivi v slovenskem jeziku. Slovenščina v širšem prostoru se je s svojimi bogatimi narečji in starodavnimi izraznimi oblikami ponovno pokazala kot ustrezno orodje za razumevanje tudi teh retijskih napisov.